

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.
„Karnoprawne znaczenie woli dzierżyciela dobra prawnego”
autorstwa mgr. Michała Derka
przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Włodzimierza Wróbla

Problemem, który stanowi punkt wyjścia dla rozważań prowadzonych w rozprawie doktorskiej, jest brak spójnej i pogłębionej argumentacyjnie wizji tego, jak rozumieć wolę dzierżyciela dobra prawnego w prawie karnym. Jednocześnie wypada uznać, że nie jest jasne, w jakich przypadkach należy uznać jej znaczenie skutkujące brakiem odpowiedzialności karnej. Dylemat ten ujawnia się zarówno na etapie stanowienia, jak i stosowania prawa. Wola dzierżyciela dobra prawnego można przybrać bowiem różne formy. Poza sytuacją modelową, w której dzierżyciel wyraża chęć skorzystania ze wszystkich środków ochronnych, w tym także z tych przewidzianych w prawie karnym, wola może przejawiać się w postaci pełnej uprzedniej akceptacji dla zniszczenia (naruszenia) dobra (zgoda uprzednia), akceptacji następczej (zgoda następcza) albo rezygnacji z karnoprawnej ochrony pomimo braku akceptacji dla naruszenia dobra prawnego.

Kontrowersje budzi zatem nie tylko kwestia kryminalizacji w formie odrębnego czynu zabronionego ataków na dobro prawne dzierżyciela niezainteresowanego jego karnoprawną ochroną, ale również kwestia interpretacyjna – dotycząca tego, czy zachowanie atakujące dobro zgodnie z wolą dzierżyciela mieści się w zakresie normowania określonego typu czynu zabronionego. W wielu przypadkach *prima facie* wydaje się, że typ obejmuje również zachowania zrealizowane za zgodą uprzednią dzierżyciela; zarazem jednak codzienna praktyka oraz podstawowa intuicja moralna przypomina, że właśnie ze względu na określoną wolę dzierżyciela – wyrażoną również po czynie – wiele zachowań formalnie realizujących czyn zabroniony nie nadaje się do publicznego potępienia. Szereg wątpliwości pojawia się zatem również w kontekście pytania, czy w ogóle prawo karne powinno dostrzegać i uwzględniać inne formy wyrażania woli, tj. zgodę następczą oraz rezygnację dzierżyciela z karnoprawnej ochrony.

W rozprawie przyjęto hipotezę, że rozwiązanie dylematów związanych ze wszystkimi przejawami woli dzierżyciela dobra prawnego może tkwić w założeniach aksjologicznych. To, jaki charakter zyska w danym społeczeństwie wola dzierżyciela, zależy od sposobu określenia legitymizacji władzy, hierarchii wartości uznawanych we wspólnocie, zakresu ingerencji państwa w ochronę dóbr, źródeł statusu jednostki i znaczenia jej wolności.

Uzasadnienie powyższej tezy wynika z analizy poglądów na temat zgody uprzedniej w polskiej nauce prawa karnego. Analiza ta zawarta jest w rozdziale 1 rozprawy. Doktryna prawa karnego rozpoznaje szereg aspektów dotyczących tej formy wyrażenia woli przez dzierżyciela. Dotyczą one przede wszystkim poszukiwania kryteriów przedmiotowych i podmiotowych znaczenia zgody oraz umiejscowienia zgody w wewnętrznej strukturze przestępstwa. Zauważono także związki zgody z zagadnieniem konstytucyjnego statusu jednostki oraz dylematem sprawiedliwości karania.

Rozdział 2 przedstawia podstawy aksjologiczne i konstytucyjne dla ustalania znaczenia woli dzierżyciela dobra prawnego. W szczególności analizie zostają poddane modele kryminalizacji: liberalny, paternalistyczny oraz wspólnotowy. Ponadto poszczególne modele zostają zestawione z polskim porządkiem konstytucyjnym. Możliwe rozwiązania przedstawiono na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz innych wybranych sądów europejskich.

Rozdział 3 dotyczy analizy regulacji zawartych w polskim prawie karnym, które odnoszą się wprost do zagadnienia woli dzierżyciela dobra prawnego. Na tej podstawie, a także w kontekście ustaleń dokonanych w rozdziale 2, zostaje wskazany sposób rozwiązania szczegółowych dylematów wiążących się z kwestią zgody uprzedniej. Mowa w szczególności o podmiocie kompetentnym do udzielenia zgody oraz o przedmiocie zgody.

Rozdział 4 pokazuje dylematy związane z pytaniem, czy wola dzierżyciela wyrażona po realizacji znamion czynu zabronionego może mieć znaczenie karnoprawne. Osobno zostaje rozważona kwestia zgody następczej oraz zagadnienie rezygnacji dzierżyciela z karnoprawnej ochrony. Przedstawione zostały argumenty przemawiające za określonym rozumieniem charakteru omawianych form wyrażenia woli. W szczególności postawiono tezę, zgodnie z którą zgoda następcza może wyłączać odpowiedzialność karną sprawcy na podobnej zasadzie co zgoda uprzednia. Ponadto kara nie musi stanowić wyłącznego sposobu reakcji na czyn zabroniony, zwłaszcza w warunkach rezygnacji dzierżyciela z ochrony karnoprawnej.

W rozdziale 5 dokonuje się analizy historycznych oraz etycznych argumentów dotyczących racjonalizacji prawa karania. Z badania zawartego w tym fragmencie wynika, że nie jest uzasadniona teza, że respekt dla woli dzierżyciela w omawianej formie stanowi wyraz przekazania prawa karania jednostce. Nie należy również przyjmować, że aprobata dla odwetowych koncepcji kary prowadzi bezwzględnie do uznania rezygnacji dzierżyciela z karnoprawnej ochrony za bezskuteczną.

Zakończenie pracy objęło kluczowe wnioski wynikające z całości rozprawy.

08.06.2020 r. *Grzegorz Debel*